

Artikel: Srebrenica versus Palestina. De dubbele genocidemoraal

Auteur: Olivia Jaeggi

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 47.2, 26-31.

© 2025 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

e-ISSN 3051-2506

Abstract: This article examines the similarities between the 1995 Srebrenica genocide and the current military and political conflict between Israël and Gaza in the Middle East. It argues that, even though there are differences between the two, the cores of the conflicts are very similar, and the differences in how the two cases are treated nationally by both the Dutch government and media are therefore irresponsible and unjust. The article pleads for the Srebrenica-massacre to be a learning point in history for how to handle these types of international conflicts which result in large amounts of civilian deaths, and criticizes the way the Dutch government has been responding to the massacres happening in Palestine so far.

Skript Historisch Tijdschrift is een wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

SREBRENICA VERSUS PALESTINA

DE DUBBELE GENOCIDEMORAAL

Olivia Jaeggi

Het huidige conflict tussen Israël en Palestina in het Midden-Oosten brengt internationaal veel woede en oproer teweeg, zo ook in Nederland. Veel van die woede komt voort uit onbegrip wegens het standpunt van het kabinet aangaande Israël en Palestina. Maar hoe verhiel de Nederlandse overheid zich in het verleden tegenover een vergelijkbare situatie? En welke nasleep had de Nederlandse beleidsvoering destijds?

Oorlog. Strijd om grondgebied. ‘Veilig verklaarde’ gebieden. Vluchtelingen. Het afsnijden van hulptoevoer van primaire levensbehoeftes. Wereldwijde aandacht. Internationale inmenging in het conflict. En het belangrijkste: slachtpartijen van duizenden onschuldige islamitische burgers op een niveau dat internationale mensenrechtenorganisaties de situatie als genocide classificeren.

Al de bovengenoemde zijn kenmerken van twee verschillende historische gebeurtenissen: de Srebrenica-slachting van 1995 en het Israëlijsch-Palestijnse conflict van de afgelopen jaren, dat op het moment van schrijven nog steeds gaande is. De twee conflicten verschillen in details, maar de geraamtes en gevolgen van de confrontaties hebben veel met elkaar gemeen. Opvallend is hierom het verschil in de maatschappelijke en politieke aandacht die deze twee casussen hebben gekregen, terwijl logischerwijs het morele kompas bij vergelijkbare desastreuze gevolgen voor een onschuldige burgerbevolking naar dezelfde kant zou moeten uitslaan.

Vergelijking

In het voorjaar van 1995 hielden in de Bosnische stad Srebrenica duizenden islamitische vluchtelingen zich schuil voor de Bosnische Serviërs, die na het

uiteenvallen van Joegoslavië bezig waren zo veel mogelijk gebied in de rest van het land te veroveren. Srebrenica was, net als verscheidene andere Bosnische steden, door de VN uitgeroepen als ‘veilige zone’. Burgers die vanwege de woedende burgeroorlog niet meer veilig waren in hun eigen woonplaats konden hierheen om – beschermd door uit Nederland afkomstige troepen in dienst van de VN (gegroepeerd onder de naam ‘Dutchbat’) – tot nader order veilig te kunnen verblijven. Op 11 juli van datzelfde jaar trokken de Bosnisch-Servische strijdkrachten onder leiding van opperbevelhebber Ratko Mladić Srebrenica binnen. Aldaar eisten ze het vertrek van de Nederlandse Dutchbat-troepen. Gezien hun gebrek aan militaire voorzieningen waren de Dutchbat-troepen genoodzaakt om hieraan gehoor te geven. Vóór hun vertrek vroegen de Bosnisch-Servische troepen de Dutchbat-soldaten om assistentie bij het scheiden van de islamitische mannen van de vrouwen en kinderen, onder het voorwendsel deze mannen apart te willen verhoren, waar de Dutchbatters tegen beter weten in gehoor aan gaven. Niet lang na hun vertrek, toen Mladić vrij spel had in het gebied, werden de 8000 Bosnisch-Islamitische mannen op systematische wijze door de Bosnische Serviërs vermoord.¹

Op 7 oktober 2023 voerde de Pales-

Bron: ABNA English

tijnse antizionistische groepering Hamas, die op dat moment bewind voerde binnen de Gazastrook, een verrassingsaanval uit op Israël. Bij deze aanval vielen 1200 doden en nam Hamas ongeveer 250 mensen gevangen als gijzelaars. Decennia aan politiek en militair conflict tussen Palestina en Israël, waarbij het meningsverschil over rechtmatig eigenaarschap van het Palestijnse grondgebied centraal stond, gingen aan de aanval vooraf. Als reactie op de aanval van Hamas begon Israël het Palestijnse gebied grootschalig te bombarderen. In de eerste week na de aanval alleen al zijn er naar schatting 6000 bombardementen uitgevoerd door Israël. Sindsdien is Israël vrijwel onophoudelijk doorgestaan met grondoffensieven in Palestina. Israël valt naar eigen zeggen plekken aan waar vermeende Hamas-kopstukken zich schuil zouden houden, maar leverde hiervoor vrijwel nooit overtuigend bewijs. Inmiddels hebben de Israëlische aanvallen al tienduizenden Palestijnse burgers het leven gekost.²

Bij beide conflicten is of was er sprake van een militaire operatie met het oogmerk grondgebied te veroveren. In het geval van Srebrenica waren het de Bosnische Serviërs die het Bosnische gebied onder hun heerschappij wilden brengen na het uiteenvallen van Joegoslavië. In het geval van Israël geloven de Israëlische overheid en de Joodse zionistische beweging in hun recht een Joodse staat te bouwen in het heilige, beloofde land.

In allebei de gevallen is er volgens mensenrechtenorganisaties sprake (gewest) van etnische zuivering, gericht op de inheemse islamitische bevolkingen. In beide conflicten is er sprake van geloofsverdeeldheid tussen de twee groepen: Orthodoxe Serviërs versus moslims en Joden versus moslims.³ Zelfs het verloop van de conflicten is vergelijkbaar: de aanvallende partij ontsteekt militaire aanvallen in het omstreden gebied, de aangevallen bevolkingsgroep slaat op de vlucht en er ontstaan 'veilig verklaarde' zones waar de vluchtelingen zich terugtrekken (Srebrenica in Bosnië,

Rafah in Gaza). Vervolgens snijdt de aanvaller toevoer van levensmiddelen en hulptroepen naar deze zones af, laat weinig tot geen journalistieke verslaggeving in het gebied toe, en opent uiteindelijk alsnog de aanval op zogenaamd 'veilige' gebieden.⁴ Wederom: verschil in details, overeenkomst in uitwerking.⁵

Het valt te bepleiten dat de contexten van het Srebrenica-drama en het Palestina-conflict van elkaar verschillen, omdat in de context van Israël-Palestina de Palestijnen ook een militaire hand in het conflict hebben, namelijk Hamas. Men spreekt hierom van het 'Israëlsche recht op zelfverdediging', een perspectief dat Israël zelf maar al te graag in de hand werkt door op grootschalig internationaal niveau de slachtofferrol in te nemen. Maar in de praktijk bestaan de slachtoffers van de Israëlsche aanvallen vooral uit onschuldige Palestijnse burgers die geen enkele hand hadden in de aanvallen op Israël of de gevangennamen van gijzelaars.⁶ Daarnaast gebruikten ook de Bosnische Serviërs de daden van Bosnische milities om hun geweld tegen de burgers te verantwoorden. De Servische militairen beriepen zich op het feit dat Bosnisch-islamitische troepen in gebieden rond Srebrenica misdaden zouden hebben begaan tegen Bosnisch-Servische krijgsmachten, en dat de aanval op Srebrenica een reactie daarop zou zijn geweest. In hun verklaringen is ook meermaals het woord '(zelf)verdediging' gevallen.⁷ Dat het om zelfverdediging ging, is nooit sluitend bewezen. Het *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia* oordeelde dat het hier gegaan zou zijn om een kwestie van wraak door de Bosnische Serviërs, niet van zelfverdediging.⁸

Een ander onderscheid is het verschil in de exacte invulling van de motivaties van de aanvallende partij. In het geval van Bosnië-Herzegovina was er sprake van een binnenlandse burgeroorlog tussen verschillende bevolkingsgroepen om overheersing van het gebied, waarbij

de Bosnische Serviërs overduidelijk de militaire overhand hadden.⁹ In het geval van Israël is er sprake van een koloniserende beweging, oftewel de (poging tot) overname van een gebied door een externe macht teneinde daar zelf een nederzetting te beginnen.¹⁰

Ook hierin gaat het echter niet om het verschil in exacte aanleidingen, maar om het resultaat: duizenden onschuldige islamitische burgerdoden. In het geval van Srebrenica ging dat om een geschat dodental van circa 8500. In Palestina lopen de doden inmiddels al op tot meer dan 50.000. Dat is bijna zes keer zo veel.¹¹

Vershil in politiek-maatschappelijke benadering

Nadat er binnen zowel de Nederlandse als Europese gemeenschap grote politiek-maatschappelijke verontwaardiging en verwarring uitbrak over de Srebrenica-affaire, zette het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) in opdracht van de Nederlandse overheid een onderzoek op touw. Dit in 2002 gepubliceerde onderzoek telt ruim drieduizend pagina's en gaat tot in detail in op de geschiedenis, gebeurtenissen en nasleep van de val van Srebrenica. Uiteindelijk had het onderzoek tot gevolg dat het Kabinet-Kok II (1998-2002), dat destijds in Nederland aan de macht was, zijn ontslag indiende wegens zijn onbekwame handelen tijdens de Srebrenica-crisis en de grote hoeveelheden slachtoffers die hierdoor waren gevallen.¹²

De Nederlandse overheid gaf opdracht tot het uitvoeren van dit onderzoek, omdat de gebeurtenissen in Srebrenica veelvuldig onderwerp waren binnen de Nederlandse politiek en samenleving, maar tegelijkertijd omhuld waren door onduidelijkheid en speculatie over de precieze gebeurtenissen en de verantwoordelijken. Hierdoor achtte de Nederlandse overheid het belangrijk de gebeurtenissen in Srebrenica zo duidelijk en objectief mogelijk in kaart te brengen,

teneinde een helder kader te schetsen rondom het verhitte maatschappelijke debat. Zowel de opdrachtgevers als de onderzoekers vonden het onderzoek zo belangrijk dat ze het, ondanks de extreem beladen en gespannen context en debatten, toch hebben uitgevoerd.¹³ Dit is opmerkelijk in vergelijking met de Palestina-casus, gezien het feit dat een veelgehoord argument tegen expliciete stellingname van de Nederlandse overheid in het debat – of nader onderzoek naar de omringende omstandigheden – is dat het conflict ‘te ingewikkeld’, ‘te omstreden’ of ‘te gepolariseerd’ zou zijn.

In het geval van Srebrenica was er, net zoals nu bij het Palestina-conflict, aanvankelijk in de media en het politieke discours grote terughoudendheid aangaande de term ‘genocide’, voortkomend uit angst voor de maatschappelijke gevolgen bij het gebruiken van zo’n beladen term. Bij de casus van Srebrenica werd uiteindelijk internationaal en grootschalig de conclusie getrokken dat er wel degelijk sprake was geweest van genocide, net zoals steeds meer mensenrechtenorganisaties en gezaghebbende instituten, zoals Amnesty International, de VN en het Internationaal Gerechtshof eenzelfde conclusie trekken uit de situatie in Palestina.¹⁴

Toen in Srebrenica enkele duizenden onschuldige burgers beschermd dienden te worden tegen een agressieve krijgsmacht die probeerde het thuisland van deze burgers te bezetten en onder haar gezag te brengen, koos Nederland ervoor deze bevolking te hulp te schieten door verscheidene bataljons aan militaire troepen te sturen ter bescherming van de bevolking. In het geval van Palestina luidt het verhaal heel anders: ondanks de erkende oorlogsmisdaden, de mensenrechtenschendingen, de etnische zuivering en de (dreiging van) genocide, kiest ons kabinet ervoor geen poot uit te steken om de lijdende Palestijnen te helpen en verkondigt het overal waar het maar kan

luidkeels onvoorwaardelijke steun aan Israël.¹⁵ Het Kabinet-Kok II, dat aftrad na het NIOD-rapport over Srebrenica, bestond uit de VVD, PVDA en D66. Die eerstgenoemde zit ook in de huidige coalitie, de laatstgenoemden maken op het moment deel uit van de oppositie, maar uiten zelfs vanuit die positie opzienbarend weinig kritiek op het huidige Israël/Palestinabeleid van het kabinet. De gelijkenissen tussen de gebeurtenissen in Srebrenica en die in Palestina zijn maar een handjevol keren door toonaangevende partijen aangekaart, met weinig tot geen reactie uit de politiek tot gevolg, laat staan daadwerkelijke beleidsverandering.

Eén keer, toen destijds demissionair premier Mark Rutte begin 2024 een bezoek bracht aan het Srebrenica Memorial Centre, heeft een journalist van EenVandaag de vergelijking tussen de twee aan hem voorgelegd. Zijn antwoord luidde afkeurend en ontkennend: ‘De moord op 1.400 Israëli’s op 7 oktober en het recht van Israël om zichzelf te verdedigen en ook de afschrikking tegen terroristen te herstellen is echt anders dan wat hier gebeurd is. Een doelbewuste moord zonder enige reden op meer dan 8.000 moslims. Dat is echt een andere zaak. Laten we dat niet met elkaar gaan vermengen.’¹⁶ Dat is het narratief dat vanaf 7 oktober continu is aangehangen: zelfverdediging tegen terroristen, Israël staat volledig in zijn recht, en daarmee is de kous af. De huidige VVD-leider, Dilan Yeşilgöz, stelde afgelopen oktober dat het standpunt van de partij ongewijzigd blijft van wat Rutte destijds verkondigde.¹⁷ Ook onze huidige premier Dick Schoof heeft tot nu toe geen enkele koerswijziging in het Nederlandse beleid met betrekking tot Israël aangebracht. Maar inmiddels zijn we een formidabele lijst oorlogsmisdaden, gebombardeerde ziekenhuizen en scholen, schendingen van een internationaal afgesproken staakt-het-vuren, een uitgemeord hulpkonvooi van ambulancebroeders en enkele tienduizenden onschuldige burgerdoden ver-

der en valt dat verhaal niet meer te verkopen.¹⁸ In geen enkele wereld is het mogelijk om deze waslijst nog als zelfverdediging te bestempelen.

Conclusie

Op het moment dat er mensenrechtenschendingen, zelfs genocide, plaatsvinden op de schaal waarop ze in Palestina plaatsvinden, vele mensenrechtenorganisaties de noodklok hebben geluid en het verloop van de gebeurtenissen zó vergelijkbaar is met een bevestigde genocide tegen een vergelijkbare bevolkingsgroep die nog geen dertig jaar geleden heeft plaatsgevonden, is het dan niet tijd om naar het verleden te kijken, en ervan te leren?

Je zou denken dat we als Westerse gemeenschap en met name als Nederland nu met enige zelfreflectie zouden kunnen terugkijken op de tragedie in Srebrenica, en deze zelfreflectie zouden kunnen gebruiken om nu en in de toekomst verantwoordelijker te handelen. De *silver lining* van Srebrenica zou dan kunnen zijn dat de spiegel die zij de Westerse machten en met name Nederland noodgedwongen voor heeft gehouden, in de toekomst onschuldige burgers voor dood en geweld kan behoeden. Maar niets blijkt minder waar. Onder toezicht van Nederland en de gehele EU raast de Israëlische militaire macht door Palestina heen als een bulldozer door een kaartenhuis. Nederland kijkt niet alleen toe, maar helpt Israël zelfs door middel van militaire samenwerking in de vorm van informatie-uitwisseling en het leveren van wapenonderdelen die tegen het Palestijnse volk worden gebruikt. Toch zwijgt onze overheid hierover in alle talen en probeert ze het zich opstapelende belasterende materiaal tegen Israël en zijn oorlogsmisdaden koste wat het kost onder het tapijt te schuiven.¹⁹

Hebben we dan niks geleerd? Na alle publieke discussies, het mediadebat, een drieduizend pagina's tellend onder-

zoek en zelfs het aftreden van een kabinet naar aanleiding van Nederlandse medeplichtigheid in een genocide tegen een islamitische bevolkingsgroep, leunen we fluitend achterover wanneer zich recht voor onze ogen een vergelijkbare situatie ontvouwt, met nog een hoger dodental op de koop toe. We doen zelfs geen poging meer om, zoals toen, de bedreigde groep, die zich wederom verzameld heeft in zogenaamd 'veilig verklaarde' zones, daar te beschermen. We scharen ons aan de kant van de misdadiger. Stel je de schaamte en luidkeelse verontwaardiging voor die zou hebben plaatsgevonden als Nederland in 1995 niet had besloten de Dutchbat-troepen te sturen om de vluchtelingen in Srebrenica te beschermen, maar in plaats daarvan wat vliegtuig- en tankonderdelen te leveren aan de Bosnische Serviërs, die vervolgens gebruikt zouden worden om de ruim achtduizend moslims mee om zeep te helpen. Daar zou een heibel van jewelste van gekomen zijn. En terecht. Diezelfde schaamte en verontwaardiging zouden nu op hun plaats zijn in het publieke discours over het Palestinaconflict, maar in plaats daarvan klinkt er een akelige stilte.

Olivia Jaeggi is tweedejaarsstudent Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Ze volgt momenteel de minor Journalistiek & Kritiek en is redacteur bij *Skript Historisch Tijdschrift*.

Eindnoten

- 1 J.C.H. Blom en P. Romijn, Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, *Srebrenica, een 'veilig' gebied: reconstructie, achtergronden, gevolgen en analyses van de val van een Safe Area*, (Amsterdam 2002) 1721-2578.
- 2 M. El-Shewy, M. Griffiths en C. Jones. 'Israel's War on Gaza in a Global Frame.' *Antipode* 57, no. 1 (2025) 77.
- 3 Blom en Romijn, *Srebrenica, een 'veilig' gebied*, 539; Filiz Orhan Çağlayan, 'Rationalization of Evil through Media: A Twitter Discourse Analysis on Israel's Genocide against Palestine after October 7', *Milel ve Nihal* 21, no. The Critique of Zionism (2024), 100.
- 4 R. Verkerk, 'Israël valt journalisten doelgericht aan (en het Westen moet dat niet langer pik ken)', *de Correspondent*, <https://decorrespondent.nl/15741/israel-valt-journalisten-doelgericht-aan-en-het-westen-moet-dat-niet-langer-pikken/1fb941be-9ae2-0cf9-2cb3-1650ac4790e5#>, 2 december 2024, (geraadpleegd op 7 mei 2025) & Blom en Romijn, *Srebrenica, een 'veilig' gebied*, 2522.
- 5 D. Allan en A. Bishara, 'Mediating Palestine: Representation, Mobilization, and Experimentation', *Journal of Palestine Studies* 53:3 (2024), 13 & Blom en Romijn, *Srebrenica, een 'veilig' gebied*, 123.
- 6 Çağlayan. 'Rationalization of Evil through Media', 94-95.
- 7 International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, *Outreach*, 'Facts About Srebrenica', 6.
- 8 Ibidem.
- 9 D. Mehler, 'The Last "Never Again"? Srebrenica and the Making of a Memory Imperative', *European Review of History/Revue Européenne d'histoire* 24, no. 4 (2017) 608.
- 10 Allan en Bishara, 'Mediating Palestine', 15.
- 11 Al Jazeera, 'Israel-Gaza war death toll: Live tracker', <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/18/gaza-tracker>, 18 maart 2025 (geraadpleegd op 23 april 2025).
- 12 Michiel Baud en Frank van Vree, 'Geschiedschrijving, politiek en moraal', *Tijdschrift voor Geschiedenis*, jaargang 116, 1e druk (2003), 71.
- 13 Baud en van Vree, 'Geschiedschrijving, politiek en moraal', 70.
- 14 T. van Gool, 'Voor Nederland lijkt genocide geen dealbreaker', *Jacobin*, <https://jacobin.nl/voor-nederland-likt-genocide-geen-dealbreaker-te-zijn-militair-verdrag-israel/>, 26 januari 2025 (geraadpleegd op 12 maart 2025).
- 15 Ibidem.
- 16 M. van der Steen, 'Premier Rutte wil genocide Srebrenica niet vergelijken met wat in Gaza gebeurt: "Echt wat anders"', *EenVandaag*, <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/premier-rutte-wil-genocide-srebrenica-niet-vergelijken-met-wat-in-gaza-gebeurt-echt-wat-anders/>, 22 januari 2024 (geraadpleegd op 21 april 2025).
- 17 WNL, 'VVD blijft Israël steunen in recht op zelfverdediging, maar het moet wel proportioneel', <https://wnl.tv/2024/10/07/vvd-blijft-israel-steunen-in-recht-op-zelfverdediging-maar-het-moet-wel-proportioneel>, 7 oktober 2024 (geraadpleegd op 10 mei 2025).
- 18 The Rights Forum, 'Israël vermoordt 15 humanitaire hulpverleners', <https://rightsforum.org/israel-vermoordt-15-humanitaire-hulpverleners/#:~:text=Acht%20ambulancebroeders%2C%20zes%20medewerkers%20van,door%20Israël%20onder%20vuur%20genomen>, 1 april 2025 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
- 19 Van Gool, 'Voor Nederland lijkt genocide geen dealbreaker'.